

"Брине ме висок ниво политизације питања везаних за културно наслеђе у Србији и на Косову," изјавила је експерткиња УН за људска права Карима Бенун.

"То своди културно наслеђе на алатку и ствара монолитне дискурсе који нису прикладни у разноликим друштвима", рекла је на крају своје прве мисије с циљем утврђивања чињеница у Србији и Косову.

Специјална извештељка Уједињених нација за права у области културе посетила је Србију и Косово од 3. до 14. октобра, а одлучила се на ову посету како би се позабавила тензијама у вези са културним наслеђем које се јављају између Србије и Косова, и како би шире сагледала право на учешће у културном животу без дискриминације у Србији и на Косову.

„Србија и Косово морају да схвате колико је важно посматрати питања везана за културно наслеђе из угла људских права, на основу права свих људи да без дискриминације учествују у културном животу, да имају приступ и уживају у културном наслеђу, да имају слободу изражавања, мисли, савести и вероисповести, и да посебно имају право на образовање“, додала је.

Специјална извештељка је апеловала на Србију и Косово да раскину везу између

питања везаних за културно наслеђе и националистичких агенди. „Не би требало да постоји монолитно гледиште у вези тога шта јесте или шта може да буде културно наслеђе, и културно наслеђе никад не би смело да се користи за изградњу дискурса или политика чији је циљ искључивање других“, нагласила је.

„Охрабрујем све да културно наслеђе посматрају на холистички начин, што укључује доприносе и перспективе свих група. Сви, укључујући Србе, Албанце, Роме, православце, муслимане и Јевреје и све мањине, као и секуларни грађани, жене, припадници ЛГБТ заједнице, особе са инвалидитетом и особе мешовитих идентитета, дају значајне доприносе културном наслеђу и постојању живописног културног живота. То се мора уважити“, рекла је госпођа Бенун.

Горуће питање је судбина културног наслеђа Српске православне цркве на Косову, које се у ногоме састоји од живућих споменика који су од виталног значаја за уживање људских права. „Посебно ме је погодило да чујем или прочитам потцењивачки дискурс који оспорава важност културног наслеђа Српске православне цркве на Косову, или који намерно изоставља спомињање конкретне везе између Српске православне цркве и одређених локација. На другој страни, изајављујем жаљење и због дискурса који на најмању меру своди важност или чак постојање културног наслеђа косовских Албанаца. Оба дискурса штете људским правима и једнако су увредљива“, додала је.

„На срећу, имала сам прилике да се сусретнем са представницима цивилног друштва различитих порекла, који су жељни да се боре против таквих перспектива и да организују заједничке догађаје са групама мешовитог састава како би међусобно посетили локације од културног значаја. Такве активности су често ограничене услед недостатка финансија, и потребна им је сва могућа подршка, из Србије, са Косова, и из међународне заједнице.“

„Постоји јасна потреба за међусобним признањем штете која је у прошлости нанета путем напада на наслеђе везано за различите групе, и патње коју је ова штета изазвала. Трајни мир и помирење не захтевају ништа мање.“ Специјална извештељка се позива на многе извештаје о масовном уништавању џамија, историјских центара и културних објеката попут архива на Косову, које су вршиле српске безбедносне снаге и паравојне формације 1999. године, као и оне о нападима на цркве од стране Ослободилачке војске Косова. Такође се позива на намерно уништење, конкретно, 35 православних цркава и споменика између 17. и 19. марта 2004., након чега је уследио низ напада и инцидената чија је мета било српско православно културно наслеђе. Такође је изразила жаљење због напада који су се десили из одмазде током догађаја из марта 2004., укључујући напад на атеље вајара Агима Чавдарбаше, косовског Албанца, у Приштини, као и нападе на две џамије у Нишу и Београду.

„Безрезервно осуђујем све ове нападе и уништавања културног наслеђа и инсистирам да се предузму сви неопходни кораци како би се спречило ма какво понављање и како би се извршиоци позвали на одговорност, у складу са међународним стандардима.“

„На Косову, било ми је драго да чујем извештаје из неколико извора који указују на посвећеност и повећане капацитете косовске полиције за заштиту локација, посебно захваљујући специјализованој јединици за заштиту културног наслеђа, која је мултиетничка по саставу,“ рекла је госпођа Бенун. Примила је к знању смањени број пријављених безбедносних инцидената у вези с културним наслеђем, док истовремено узима у обзир наводе да статистика не одражава стварност. „Српски православно монаси и монахиње такође су са мноштем поделили своју континуирану бојазан, јер нису сигурни у своју безбедност, а чезну да се осећају добродошло и прихваћено.“

„Кад год се десе било какви инциденти у вези са наслеђем, они увек морају да буду јавно и широко осуђени од стране званичника, као и од стране различитих верских и културних лидера како би се релевантне групе увериле да су безбедне и нагласила

апсолутна неприхватљивост таквог понашања“, препоручила је специјална извештачица. Специјална извештачица је такође нагласила да међународна заједница има обавезу да обезбеди, укључујући и путем финансијске подршке, загарантованост истинске заштите културног наслеђа.

Интерно расељена лица са Косова доживела су уништење свог културног наслеђа као покушај да се избрише њихова историја. Равноправно уживање културних права такође представља кључну компоненту у омогућавању одрживог повратка.

„Морам да подвучем да су локације од посебног значаја за Српску православну цркву и српски народ на Косову такође важне за многе друге људе, укључујући и косовске Албанце који су понекад долазили у манастире или цркве да их посете или се у њима моле“, рекла је гђа Бенун. Са гледишта људских права, заштита и обезбеђивање пуног поштовања посебне везе Српске православне цркве са овим локацијама не значе да други не треба да имају приступ истим локацијама.

„Тakoђе сам уверена да су многи унутар Српске православне цркве, као и припадници других верских или секуларних заједница спремни и вољни да обезбеде отворенији и

слободан приступ овим локацијама“, изјавила је експерткиња. „Наравно, неопходно је постићи добру равнотежу између потребе да се понуди приступ и осигуравања безбедности, али претеране мере безбедности могу потенцијално да доведу до искључивања и отуђивања“.

„На Косову је неопходно да се ради више на заштити других локација од културног значаја, нарочито историјских центара, старих кућа и хамама, и то посебно од приватних актера из пословне сфере“, изјавила је гђа Бенун. „Иако су правни стандарди за заштиту културног наслеђа добро осмишљени, ти стандарди морају бити у попуности спроведени у оквиру било којег пројекта урбаног развоја, а цивилно друштво мора да има могућност да оствари пуно учешће у прављењу нацрта таквих пројеката“. Гђа Бенун се посебно позвала на ситуацију у Призрену. Било јој је жао што је чула извештаје о томе како су браниоци културне баштине који су скренули пажњу на ове случајеве примили претње за које се верује да су потекле од приватних актера.

Специјална известитељка је изразила забринутост и узнемиреност због чињенице да се у Србији, на београдској локацији Топовске шупе, где се у Другом светском рату налазио концентрациони логор за Јевреје и Роме, планира рушење током 2017. године како би се изградила грађевина која се назива највећим тржним центром на Балкану. Нада се да ће друга локација, бивши концентрациони логор за Јевреје, Роме, српске цивиле и партизане на Старом сајмишту, бити на одговарајући начин заштићена, укључујући и немачки павиљон, и да ће патња логораша који су на том месту систематски убијани бити достојно обележена.

„Заиста, у Србији и даље постоје озбиљни изазови по питању културних права у многим областима на које се мора хитно обратити пажња. Они укључују способност дискутовања, стварања и приступа културном садржају који се тиче протеклих ужаса из деведесетих година прошлог века, као и слободу уметничког изражавања, и права бранилаца људских права“, рекла је специјална известитељка. Многи од ових изазова су повезани са утицајем оживљеног национализма. Специјална известитељка је била задовољна зато што је могла да примети и позитивне помаке, нарочито чињеницу да је Парада поноса сад дозвољена.

У Србији и на Косову, финансирање и даље представља највећу потешкоћу на пољу свих разматраних права и неопходно је да буде повећано. „У оба сучаја, људска права морају да буду трансформисана из дискурса односа са јавношћу у културну стварност, путем давања приоритета култури и хитног спровођења свих релевантних стандарда, укључујући и оних који се односе на толеранцију и разноликост, као и на образовање о

људским правима.“

Специјална извештајка ће представити свеобухватан извештај о својој посети Србији и Косову Савету за људска права Уједињених нација.

(Бета)